

STRUCTURI SEMANTICE ÎN DICȚIONARELE BILINGVE ROMÂNŌ-SpanioLE

CARMEN LOZINSKI

Liceul „Miguel de Cervantes”, București

1. Articolul urmărește asemănările și diferențele de organizare semantică la nivelul unor clase lexico-semantice (*cuvinte polisemantice, sinonime, câmpuri lexicale*) din limbile română și spaniolă și problemele pe care le ridică punerea în relație a celor două limbi într-un dicționar bilingv general român-spaniol¹.

Materialul ilustrativ este selectat din *Dicționarul român-spaniol* (autori Alexandru Calciu, Zaira Samharadze, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009) –DRS₂² –, dicționar a cărui „lectură”³ am realizat-o, din perspective diverse, și cu alte ocazii.

2. DRS₂ înregistrează o multitudine de *cuvinte polisemantice, termeni familiari, populari, regionali, istorici, arhaici, terminologii* din domenii și subdomenii științifice dintre cele mai diverse, *termeni și sensuri recente* din limba română, absente din oricare altă lucrare lexicografică consacrată domeniului hispanic. Subsensurile înregistrate sunt numeroase și sunt urmate de o serie amplă de *sintagme, contexte și unități frazeologice*, menite să lămurească și să ilustreze semnificația acestora și să asigure utilizatorilor acestui dicționar o competență lingvistică înaltă în limba spaniolă.

2.1. Cel mai adesea, la nivelul claselor lexico-semantice analizate de noi, există diferențe importante între cele două limbi puse în relație, iar lexicografia semnalează lexicalizarea diferite din spaniolă, în funcție de sensul avut în vedere:

- Echivalenții lui ULEI constituie o paradigmă în spaniolă, între lexemele acesteia stabilindu-se opoziții bazate pe semele /cu o întrebuințare determinată/, /pentru uz alimentar/ sau /pentru uz obișnuit/, prezente în cazul lui ACEITE (dovadă și combinațiile sintagmatice ULEI de măslina/ de arhide/ de in/ de ricin/ eteric/ siccativ⁴ etc., pentru care echivalențele vor fi ACEITE DE OLIVA/ DE CACAHUETES/ DE LINO/ ESENCIAL/ VOLÁTIL) și, respectiv,

¹ Pentru discuții referitoare la condițiile punerii în relație a două limbi într-un dicționar bilingv general și analize concrete privind redarea sensului în dicționarele bilingve româno-spaniole vezi și alte articole ale noastre indicate în *Bibliografie*.

² Am folosit sigla DRS₂ pentru a-l diferenția de o altă lucrare lexicografică de referință, *Dicționar român-spaniol* (autori Alexandru Calciu, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu) (DRS₁), dicționar analizat de noi (vezi Carmen Lozinski 2006, 2008, 2009, 2010 a și 2010 b) după aceleași principii ale *semanticii moderne* și ale *metalexicografiei*.

³ Pentru accepțiunile termenului „lectură” vezi Angela Bidu-Vrânceanu (1996) și Pierre Corbin (1989) și articolele *DEFINIȚIE, LECTURĂ, LEXICOGRAFIE, METALEXICOGRAFIE* din *DSL*.

⁴ Am redat cu majuscule doar *cuvintele intrare* sub care sunt înregistrate diversele sintagme și unități frazeologice analizate, pentru a facilita identificarea lor în corpusul DRS₂.

ÓLEO, caracterizat prin semele /destinat ceremoniilor religioase/ sau /folosit pentru o anumită tehnică de pictură/, care va apărea în traducerea unor sintagme precum *ULEI pe pânză, pictură în ULEI, ULEI de maslu – ÓLEO SOBRE LIENZO, ÓLEO SACRAMENTAL*.

• Pentru echivalarea lui *COAJĂ* spaniola dispune de o paradigmă amplă, între lexemele căreia distincțiile se fac în funcție de semele /tipul fructului sau al alimentului pe care îl acoperă/ și de /modul în care se decojește/înlătură/, iar *DRS₂* indică, prin precizări preliminare, opozițiile care se stabilesc între aceste echivalențe: (*care se sparge; de nucleu, alună*) *CÁSCARA*, (*care se jupoaie; de cartof, măr, pară*) *PIEL, MONDA*, (*de pepene, dovleac*) *CORTEZA*, (*de ou*) *CÁSCARA*; (*spartă*) *CASCARÓN*, (*de pâine*) *CORTEZA, COAJĂ de ceapă CASCO / GAJO DE CEBOLLA*. În această paradigmă ar mai intra și lexemul *HOLLEJO*, care are sensul de „pieliță fină care acoperă unele fructe și semințe, cum ar fi strugurii sau măslinile”, pe care, însă, dicționarul nu îl înregistrează ca posibil echivalent pentru *COAJĂ de strugure*. Pentru echivalarea diferitelor subsensuri ale lui *COAJĂ* sau a diverselor combinații sintagmatice ale termenului românesc, spaniola recurge la o altă serie de lexeme: (*med, crustă*) *COSTRA; POSTILLA*, *COAJĂ* ((*zool., de crustacee*) *CAPARAZÓN*, *fără COAJĂ* (*d. ou*) *EN FÁRFARA*, *COAJĂ de pâine MENDRUGO*, *cu COAJĂ groasă/tare a*) *CORTEZUDO, CASCARUDO*, *b*) (*d. nuci*) *FERREÑA*, iar ocurența *COJI curățate* poate fi echivalată prin diverse alte lexicalizări, în funcție de referentul avut în vedere—*MONDADURAS, PELADURAS, MONDAS*, (*fam.*) *MONDARAJAS*.

• La fel stau lucrurile și în cazul lui *FELIE*, care poate fi echivalat prin diferite lexeme, în funcție de forma acesteia sau de tipul fructului sau al alimentului din care este tăiată: (*rotundă*) *RODAJA, RUEDA, RONCHA*, (*de lămâie, portocală*) *LUQUETA*, (*de pâine*) *REBANADA*, (*de pepene*) *RACHA/RAJA/TACHA DE MELÓN*, (*de slănină*) *LONJA/LONCHA DE TOCINO, ALBARDA*, (*de șuncă*) *LONCHA/ LONJA DE JAMÓN, FELII subțiri LÁMINAS FINAS*.

• Termenul *BÂZĂIT* are corespondenți diferiți în spaniolă, în funcție de semul /agentul care îl produce/. Arhilexemele paradigmei spaniole sunt *ZUMBIDO, BORDONEO*, iar celelalte lexeme care o compun sunt (*de motor*) *RONRONEAR*, (*de albine*) *ABEJORREO*, (*de muște*), *MOSCONEO*, (*de tăune*) *MOSCARDONEO*, (*de bebeluși*) *LLORIQUEO*, iar *DRS₂* indică aceste opoziții prin precizările între paranteze, care precedă fiecare echivalent propus.

• La fel, sub *PEPENE* sunt indicați corespondenți diferiți, în funcție de referentul avut în vedere: *SANDÍA* pentru pepene roșu, *MELÓN* pentru pepene galben, respectiv *PEPINO*, pentru subsensul, marcat (*reg.*), de „castravete”, al termenului românesc.

• Pentru echivalarea termenului *PLAGĂ*, sunt indicați, în mod corect, *LLAGA*, pentru sensul marcat (*med.*) de „leziune a țesuturilor corpului (...), rană adâncă”, și *PLAGA, CALAMIDAD* și *LACRA* pentru sensul figurat de „calamitate (a unei colectivități), flagel, pacoste”. În articolul respectiv ar fi meritat precizat faptul că, din seria acestor sinonime, *PLAGA* este consacrat prin uz pentru „plagă/ invazie de insecte”, iar *LACRA* pentru sintagma *PLAGĂ a societății*.

2.2. De cele mai multe ori, lexicografii țin cont de sistemul de opoziții proprii limbii spaniole și indică, prin explicații între paranteze, specializarea contextuală a unor echivalențe propuse.

• Astfel, un subsens al lui *COMISARIAT* este urmat de precizarea (*în Ordinul de Malta*), pentru traducerea căruia spaniola dispune de alte lexicalizări (*BAILAJE, BAILÍA*) decât cele folosite pentru traducerea sintagmei *COMISARIAT de poliție* (*COMISARÍA*); sub *VENETIC* este indicat, după precizarea privind specializarea contextuală (*Catalunia, despre*

cei veniți din alte zone ale Spaniei), corespondentul *CHARNEGO*, sintagma *TURISM de oameni săraci* este pusă în relație cu o echivalență în spiritul limbii spaniole – *TURISMO DE ALPARGATAS* – și exemplele în acest sens pot continua.

Sub unele articole însă, lipsesc indicațiile sintagmatice referitoare la preferințele sau restricțiile combinatorii ale echivalențelor spaniole înregistrate.

- În cazul lui *RUDĂ*, nu este precizată diferența între *FAMILIAR* („rudă de sânge”) și *PARIENTE* („rudă prin alianță”), indicați drept corespondenți, deși articolul este destul de complex și include și sintagme mai neobișnuite precum *berbec de RUDĂ* („de prăsilă”).

- Adjectivul *ACVATIC* este pus în relație, fără precizări suplimentare, cu corespondenții *ACUÁTICO* și *ACUÁTIL* (lexem care se aplică doar plantelor acvatice) și cu glosa, redundantă în acest caz, *QUE VIVE EN EL AGUA*.

- Lexemele *GARZO* și *ZARCO*, indicate drept echivalenți pentru *ALBĂSTRUI*, alături de sinonimele interlingvistice *AZULADO*, *AZULENCO*, au specializări sintagmatice, ele fiind selectate în special pentru a vorbi de culoarea ochilor.

- Pentru *HAMSIE*, sunt indicați echivalenții *BOQUERÓN* și *ANCHOA*, fără alte precizări suplimentare, deși *BOQUERÓN* este folosit pentru a desemna specia respectivă și în sintagma *BOQUERONES EN VINAGRE* „hamsii în oțet”, în timp ce *ANCHOA* este același pește, marinat în saramură și pus în conservă (dicționarele limbii spaniole glosându-l pe *ANCHOA* prin „boquerón en conserva”).

- În cazul lui *ajutor de BUCĂTAR* sunt indicați un corespondent corect – *AYUDANTE DE COCINA* – și un altul eronat – *PÍCARO DE COCINA* (*PÍCARO* „hoțoman, pușlama, șmecher”).

- *COPERTĂ* este pus în relație cu seria cvasisinonimică *CUBIERTA*, *TAPA*, *PORTADA*, deși între aceste lexeme există o serie de diferențe: *TAPA* se folosește doar pentru copertile unei cărți, în timp ce pentru contextul *COPERTA unei reviste* este selectat exclusiv *PORTADA*, iar sintagma recentă *a apărea pe COPERTA unei reviste* s-ar traduce prin *APARECER EN LA PORTADA DE UNA REVISTA*.

- Sub *RECOLTĂ*, sintagma *RECOLTĂ de medalii* este echivalată, în mod incorect, prin *BOTÍN DE MEDALLAS* (*BOTÍN* „obiecte sau bani obținuți prin jaf” sau „pradă de război”), în loc de *COSECHA DE MEDALLAS*.

- Dacă *BĂZA* (*joc*) este pus în relație cu un echivalent cultural *ADIVINA QUIÉN TE DIO* (*QUE LA MANO TE CORTÓ*), în schimb *a juca BĂZA* este glosat prin *JUGAR A ESTATUAS MUDAS E INMÓVILES*, o parafraza care nu elucidează sensul sintagmei românești.

- Echivalența *SO*, *BURRO*, propusă pentru contextul *Bă, MĂGARULE!*, acoperă parțial semnificația unității frazeologice românești, întrucât în spaniolă un subsens al lui *BURRO* este cel de „prostie, incultură sau încăpățânare”, și nu de „neobrăzare”. În schimb, dacă avem în vedere acest sens figurat al lexemului spaniol, punerea în relație a sintagmei *BANCA din fundul clasei* (*iron.*), care figurează sub intrarea *BANCĂ*, cu *EL PUPITRE DE LOS BURROS* este o soluție corectă.

2.3. O serie de lexeme și sintagme românești nu sunt puse în relație cu echivalențe sau sintagme uzuale din spaniolă.

- Astfel, lexicografii nu indică corespondentul neutru și uzual *SOFÁ* (arhilexemul clasei respective în limba spaniolă) pentru *CANAPEA*, care este pus în relație doar cu lexeme între care diferențele le marchează semele */de un anumit tip/* și */cu un număr determinat de locuri/*: *CANAPÉ* („canapea moale”), *CONFIDENTE* („canapea cu două locuri, în formă de S”) și

TRESILLO („canapea cu trei locuri”). Apoi articolul trimite la intrarea *PERNĂ*, unde regăsim sintagma *PERNĂ de canapea/fotoliu*, care este echivalată prin *ALMOHADÓN* („pernă mare și moale”), o echivalență parțială, întrucât spaniola face distincția între *ALMOHADA* „perna folosită la dormit” și termenul consacrat prin uz pentru sensul de „pernă (decorativă) pentru canapele, fotolii” – *COJÍN* -, pe care, însă, autorii *DRS*₂ îl omit.

- Sub intrarea *CENTRU* nu figurează ocurența *CENTRU vechi (al orașului)*, pentru echivalarea căreia spaniola dispune de un lexem specializat contextual – *CASCO ANTIGUO* –, spre deosebire de *CENTRO*, care poate fi selectat pentru traducerea altor sintagme precum *CENTRU comercial/ de greutate/ de învățământ/ de primire/ nervos/ școlar*.

- Pentru echivalarea lui *corp PROFESORAL* sunt indicați *CUERPO PROFESORAL* și *PROFESORADO*, însă sintagma uzuală *PERSONAL DOCENTE* lipsește din articolul respectiv, iar în cazul contextului *PROBE de admitere la Universitate*, echivalența *PRUEBAS DE ACCESO A LA UNIVERSIDAD* ar fi trebuit să fie dublată și de sintagma uzuală *PRUEBAS /EXAMEN DE SELECTIVIDAD*.

- Sintagma *TELEFONIE fără fir* este pusă în relație cu *TELEFONÍA SIN HILOS*, deși echivalențele posibile, care se actualizează frecvent în limba spaniolă, sunt *TELEFONÍA INALÁMBRICA* și *TELEFONÍA WIRELESS*, după cum și *PROTEZĂ dentară* este echivalată printr-o traducere ad litteram – *PRÓTESIS DENTAL* –, în loc de *DENTADURA POSTIZA*, sintagmă consacrată prin uz pentru acest sens.

- Din unele articole lipsesc o serie de sintagme/contexte recente care presupun o echivalare în spiritul limbii spaniole și nu o traducere ad litteram a acestora: *a face GRAFITTI HACER PINTADAS*, *PILULA de a doua zi LA PÍLDORA DEL DÍA SIGUIENTE*, *A CONDUCER imprudent*, a cărei traducere este *CONDUCTIR DE FORMA TEMERARIA* și nu *CONDUCTIR DE FORMA IMPRUDENTE*, cum ar fi tentat să creadă un vorbitor cu o competență lingvistică medie în limba spaniolă.

2.4. De multe ori ordinea echivalențelor indicate nu este cea impusă de uzul lingvistic.

- Sub articolul *GALBEN*, este indicat mai întâi corespondentul consacrat prin uz pentru contextul „lumina galbenă a semaforului” – *ÁMBAR* („de culoarea chihlimbarului”) – și abia apoi sinonimul interlingvistic *AMARILLO*.

- În schimb, pentru *GAGICĂ* este indicat ca prim echivalent termenul din *caló* (argoul țigănesc) *GACHÍ*, precum și o serie de alte lexeme care se actualizează rar pentru acest sens (*JA, JAI, CHAVALA, QUERENDONA*), și abia la sfârșit cei consacrați prin uz – *TÍA* (*BUENA*) și *PIBA*.

- La fel stau lucrurile și în cazul lui *NEVĂTĂMAT*, al cărui corespondent, uzual, *ILESO* nu apare primul în seria cvasisinonimică indicată – (*d. o persoană*) *INDEMNE, ILESO, SALVO, SANO* –, sau în cazul sintagmei *ACCIDENT VASCULAR CEREBRAL* (*AVC*) (*med.*), a cărei echivalență spaniolă uzuală apare ultima în seria înregistrată – *ACCIDENTE CEREBRO VASCULAR, DERRAME/ INFARTO CEREBRAL*.

2.5. O serie de termeni românești, din cele mai diverse registre stilistice, sunt puși în relație cu *glose* și *parafraze ample* în limba spaniolă: *TEIER (pesc.) PÉRTIGA (PARA ASUSTAR PECES)*, *REZERVATAR (jur.) PERSONA QUE TIENE DERECHO A LA LEGÍTIMA EN UNA HERENCIA*, *DISPAȘĂ (com.) LIQUIDACIÓN DE AVERÍA GRUESA*, *ȘEDITĂ (exploziv) CHEDITA, PASTA EXPLOSIVA*, *BURTIERĂ (fam.) RÓTULO MÓVIL*, *PERFUZOR (med.) GOTERO, EL GOTA A GOTA, SUPAT (reg.)* („locul de sub pat, spațiul dintre pat și dușumea”) *ESPACIO DEBAJO DE LA CAMA, BÂRSANĂ (OVEJA) DE LANA*

LARGA (Y ÁSPERA), POSTDECEMBRIST (*ist.*) DE DESPUÉS DE DICIEMBRE DE 89, DECRETEI (*fam.*) LOS HIJOS DEL DECRETO, LOS NIÑOS DE CEAUCESCU, NACIMIENTOS POR ENCARGO.

Lexicografii DRS₂ recurg la glosare chiar și în cazul termenilor care au un corespondent spaniol asemănător formal lexemului românesc, pe care îl dublează cu o parafrază mai mult sau mai puțin amplă. Procedeu este utilizat, de multe ori, pentru echivalarea *terminologiilor de specialitate* și în special a *terminologiei medicale*: DEFLAȚIE (*ec.*) DEFLACIÓN, REDUCCIÓN DE LA CIRCULACIÓN FIDUCIARIA, DIMINUCIÓN DE LOS PRECIOS POR FALTA DE DEMANDA; CAÍDA GENERALIZADA DE LOS PRECIOS, DEHISCENȚĂ (*bot.*) DEHISCENCIA, APERTURA ESPONTÁNEA DEL FRUTO, DEISM (*filos.*) DEÍSMO, CREENCIA EN DIOS BASADA EN LA RAZÓN, DIOS COMO AUTOR DE LA NATURALEZA, ENDOFASIE (*psihol.*) ENDOFASÍA, LENGUAJE INTERIOR, ENOSIS (*ist.*) ENOSIS, UNIÓN DE CHIPRE A GRECIA, GALANTINĂ (*cul.*) GALANTINA (CARNE BLANCA EN GELATINA), SINALAGMATIC (*jur.*) SINALAGMÁTICO, CON OBLIGACIONES MÚTUAS, GREMIAL (*bis.*) GREMIAL, PAÑO CUADRADO (SOBRE LAS RODILLAS), DEFINITOR (*bis. Al Carmelitanilor Desculți*) DEFINITORIO (DE LOS CARMELITAS DESCALZOS), STEATOZĂ (*med.*), ESTEATOSIS, DEGENERACIÓN GRASA, DISPLAZIE DISPLASIA, ANOMALÍA DE DESARROLLO (dar lipsește sub articolul respectiv sintagma uzuală DISPLAZIE de șold), PROTEINURIE (*med.*) PROTEINURÍA, EXCESO DE PROTEÍNAS EN LA ORINA, ENCEFALOPATIE (*med.*) ENCEFALOPATÍA, ALTERACIÓN DEL ENCEFALO, (alături de care figurează și sintagma ENCEFALOPATIE spongiformă bovină ENCEFALOPATÍA ESPONGIFORME BOVINA (EEB); (*pop.*) MAL DE LAS VACAS LOCAS), SINAPSĂ (*biol.*) SINAPSIS, UNIÓN ENTRE EL AXÓN DE UNA NEURONA Y LAS DENDRITIS DE OTRA NEURONA etc.

Acest procedeu de definire / punere în relație poate părea neeconomic, dar glosele și parafrazele sunt utile celor care doresc evitarea repetițiilor supărătoare atunci când construiesc un discurs / text de specialitate în limba spaniolă.

Exemplar este și modul în care sunt traduși termenii de specialitate din *botanică, ornitologie, zoologie, ihtiologie*, care sunt puși în relație cu diverși corespondenți spanioli, urmați, între paranteze, și de denumirea latină, pentru identificarea referentului avut în vedere: GRELUȘEL (*ornit.*) (LOCUSTELLA), GRELUȘEL de zăvoi BUSCARLA FLUVIAL (LOCUSTELLA FLUVIATILIS), GRELUȘEL pătat BUSCARLA PINTOJA (LOCUSTELLA NAEVIA), PITULICE (*ornit.*) 1. CARRIZO, TROGLODITA (TROGLODYTES TROGLODYTES). 2. FILÓSCOPO MOSQUITERO (PHYLLOSCOPUS COLLYBITA), PITULICE de munte MOSQUITERO PABIBALDO (PHYLLOSCOPUS BONELEI), PITULICE sfârâitoare MOSQUITERO SILBADOR (MOSQUITERO SIBILATRIX), PITOAȘCĂ (*bot.*) BOLETO GRANULADO (BOLETUS GRANULATUS), ȘOVAR (*bot.*) POA, ESPIGUILLA (POA TRIVALIS) ș.a.

În cazul unor termeni de specialitate, care apar nemarcați ca atare, glosa spaniolă cu care sunt puși în corespondență este cea care ajută la identificarea domeniului căruia îi aparțin aceștia.

De exemplu, sensul lui RISBERMĂ, termen hidrotehnic, care apare nemarcat, este elucidat de parafraza CIMIENTO DE FAJINAS CON PIEDRAS, PISIFORM, termen necunoscut unui vorbitor obișnuit, este glosat prin HUESO PISIFORME, ceea ce îl identifică drept termen anatomic.

3. Despre rolul exemplelor, al contextelor și al mărcilor diastratice în elucidarea sensului lexemelor înregistrate am vorbit în alte articole ale noastre consacrate dicționarelor bilingve¹, articole în care am analizat și o serie de *combinații sintagmatice și de contexte inedite* pentru lexicografia bilingvă româno-spaniolă, care sunt înregistrate pentru prima dată în micro-structura DRS₂, alături de sintagme, contexte și unități frazeologice uzuale.

3.1. DRS₂ înregistrează sintagme sau parafraze ample pe care, în mod normal, nu le găsim într-un dicționar al limbii române, pentru a semnala existența unor lexicalizări în limba spaniolă față de „casetele goale” din limba română: *a face o incizie pentru a strange RĂȘINA ENTALLAR, SET de față de masă și șervețele MANTELERÍA, a scoate fața de PERNĂ DESENFUNDAR, RUDĂ a mortului care organizează înmormântarea DOLIENTE, MĂTURĂ veche ESCOBAJO, excursionist cu RULOTA CARAVANISTA, a pune șoimului CĂCIULIȚĂ (vân.) ENCAPILLAR, NĂSCUT din tată turc și mamă grecoaică TURCOPELE, Cancelarie a Vaticanului care eliberează DISPENSE DATARÍA, fașă de legat BURICUL OMBLIGUERA, bărbat ținut sub papuc de NEVASTĂ (fam.) CALZONAZOS, BRAGAZAS, GURRUMINO, trăzneală de a-și lua NEVASTĂ mai tânără TITIMANÍA, întâlnire a agenților de BURSĂ BOLSÍN, ședință de fumat HAȘIȘ (arg.) FUMATA, loc unde RÂMĂ mistreții și porcii HOZADERO, NĂFRAMĂ cu chipul lui Hristos / Cristos – VERÓNICA ș.a.*

3.2. Alteori, aceste contexte și parafraze ample în limba română pe care le înregistrează autorii DRS₂ au rolul de a introduce lexicalizări care trimit la o realitate extralingvistică specific spaniolă, la elemente socioculturale specifice Spaniei și diverselor țări din America Latină, diverse evenimente istorice etc.

• Astfel, sub MĂSLINĂ sunt înregistrate sintagme și parafraze ample, care sunt puse în relație cu termeni ce trimit la o realitate extralingvistică specific spaniolă: MĂSLINĂ sălbatică ACEBUCHINA, borhot de MĂSLINE ALPECHÍN, culegător de MĂSLINE (după baterea măslinilor) ARRISCADOR, culesul MĂSLINELOR ACEITUNADA, ACEITUNERA, depozit de MĂSLINE ACEITUNERO, OLIVERO, (perioadă de) culegere a MĂSLINELOR (de masă) VERDEO.

• Alte contexte se referă la realități culturale sau istorice hispanice: *Guvernul Autonom al CATALONIEI GENERALITAT, dat cu FRANCEZII (ist. Spaniei) AFRANCESADO, INVAZIA franceză din 1808 FRANCESADA, MĂGARul la mijloc (joc, Uruguay) MONITO, bătăi cu ROȘII (la Valencia) LA TOMATINA, NĂSCUT din europeni (în America) CRIOLLO, NĂSCUT din metis și spaniolă/din metisă și spaniol CUARTERÓN, NĂSCUT din tată indian și mamă albă sau invers (Am.) CHOLO, (Ec.) ROTO, DESCENDENT din europeni (și născut în America) CRIOLLO, partizan al unei DESCHIDERI politice (Spania) APERTURISTA, limbă spaniolă plină de GALICISME GABACHO etc.*

3.5. Un tip special de contexte pe care le înregistrează pentru prima dată acest dicționar sunt titlurile de *opere literare, povești, fabule, titluri de opere și piese muzicale, tablouri, sculpturi celebre*. Înregistrarea acestora este oportună întrucât, de multe ori, la nivelul acestor co-ocurențe, selecția în plan paradigmatic sau sintagmatic se face diferit în cele două limbi puse în relație, sau se impune o traducere a sensului global sau figurat al operei respective, situații pe care le-am semnalat și comentat cu alte ocazii².

¹ Vezi *Bibliografia*.

² Vezi Carmen Lozinski 2011, 2012, 2013.

- Cel mai adesea traducerea în spaniolă a acestor ocurențe se poate face ad litteram: DAMA *cu camelii* LA DAMA DE LAS CAMELIAS, Târgul DEȘERTĂCIUNILOR LA FERIA DE LAS VANIDADES, OMORÂREA /UCIDEREA *pruncilor* (art., bis.) MATANZA DE LOS NIÑOS, PONTICELE *lui Ovidiu* LAS PÓNTICAS DE OVIDIO, ALADIN *și lampa fermecată* ALADINO Y LA LÁMPARA MARAVILLOSA etc.

Alteori, selecția în plan paradigmatic și /sau sintagmatic se face diferit în cele două limbi puse în relație:

- Astfel, pentru echivalarea contextului DAMNAȚIUNEA *lui Faust* (muz.) spaniola nu selectează corespondentul marcat (*livresc*) DAMNACIÓN, ci termenul neutru CONDENACIÓN – LA CONDENACIÓN DE FAUSTO –, iar REVIZORUL (*de Gogol*) este echivalat prin EL INSPECTOR, și nu prin EL REVISOR, cum ar fi tentat să creadă un vorbitor cu o competență scăzută sau medie în limba spaniolă, dat fiind faptul că unul din sensurile cu care se actualizează cel mai frecvent acest termen spaniol este acela de „controlor de bilete”.

- La fel de oportună este înregistrarea titlului SUFERINȚELE *tânărului Werther* (*de Goethe*) și punerea lui în relație cu sintagma spaniolă consacrată pentru acest context – LAS CUITAS DEL JOVEN WERTHER –, deoarece niciunul din lexemele paradigmei sinonimice spaniole SUFRIMIENTO, PADECIMIENTO, PENA, TORMENTO, DOLOR nu acoperă la fel de bine sensul sintagmei respective, așa cum o face CUITAS, care are sensul principal de „suferință, tristețe, neliniște”, dar și un subsens de „persoană care are dificultăți în a relaționa cu ceilalți, sau pentru a se purta corespunzător în societate, în general din timiditate, sau pentru că nu este obișnuit să aibă de-a face cu lumea”.

- Din același considerent, al necesității punerii în relație cu o sintagmă consacrată prin uz din limba spaniolă, ar fi meritat să fie înregistrat sub articolul dedicat lui RĂZBOI și titlul unui film intrat în conștiința colectivă, RĂZBOIUL *stelelor*, deoarece echivalența spaniolă a acestuia este LA GUERRA DE LAS GALAXIAS și nu LA GUERRA DE LAS ESTRELLAS, cum ar fi tentat să creadă un vorbitor cu o competență medie în limba spaniolă.

3.6. Deosebit de utilă este înregistrarea contextelor ample, marcate (*bisericesc*) și a frazeologiei religioase, *absente din dicționarele bilingve româno-spaniole anterioare*, deoarece, de cele mai multe ori, traducerea acestora în limba spaniolă este dificilă. Unitățile frazeologice respective sunt precedate de mărci stilistice corespunzătoare și de indicații ample, între paranteze, utile pentru elucidarea sensului avut în vedere și pentru adecvarea la situația de comunicare, și cuprind:

(a) *formule din ritualul liturgic și sintagme din rugăciuni*: Tatăl CERESC (*bis.*) DIOS PADRE, HAR *vouă și pace* GRACIA Y PAZ A VOSOTROS, HARUL *Domnului nostru Isus Hristos să fie cu voi toți* LA GRACIA DE NUESTRO SEÑOR SEA CON TODOS VOSOTROS, *vie ÎMPĂRĂȚIA Ta* (*bis.*) VENGA TU REINO, *Doamne, nu Te DEPĂRTA de la mine SEÑOR, NO TE ALEJES DE MÍ, s-au* DESCOPERIT *temeliile lumii* (*bis.*) QUEDARON AL DESCUBIERTO LOS CIMIENTOS DEL MUNDO;

(b) *sintagme și fragmente din Biblie*: Făcătorul NEVĂZUTELOR (*bis.*) EL CREADOR DE LO INVISIBLE, DEOFIINȚĂ *cu Tatăl* CONSUBSTANCIAL CON EL PADRE, NĂSTRAPA *de aur care avea mana* (*înv., pop.*) (*bis.*) UNA URNA DE ORO QUE CONTENÍA EL MANÁ, *în numele Celui Unuia* NĂSCUT (*Biblie*) EN EL NOMBRE DEL UNIGÉNITO, *NĂSCUT nu făcut* (*bis.*) ENGENDRADO, NO CREADO, *Eu și Tatăl Meu* *UNA suntem* (*Biblie*) YO Y EL PADRE UNO SOMOS;

(c) *denumiri de sărbători religioase*: POSTUL *Venirii Domnului* (*la catolici*) ADVIENTO, POSTUL *Paștelui* CUARESMA, CUARENTENA;

(d) *denumiri de practici religioase ortodoxe și catolice: a ține POST negru (începând cu Joia Mare până la Înviere) AYUNAR EL TRASPASO, POSTUL Venirii Domnului (la catolici) ADVIENTO, POSTUL Paștelui CUARESMA, CUARENTENA, a se ÎMPĂRTĂȘI în miercuria din Postul mare (la catolici) TOMAR LA CENIZA, POMENIREA tuturor credincioșilor răposați (la catolici) CONMEMORACIÓN DE TODOS LOS FIELES DIFUNTOS* ș.a.

4. Corpusul și soluțiile propuse de autorii DRS₂ pun în evidență faptul că, în cazul claselor lexico-semantice analizate, *de cele mai multe ori, cele două limbi puse în relație organizează diferit același continuum semantic.*

Analiza noastră a semnalat atât reușitele cât și soluțiile discutabile ale acestui dicționar și a evidențiat multitudinea problemelor pe care le presupun redactarea și „lectura” unui dicționar bilingv. O astfel de „lectură” a unui dicționar, realizată după principiile semanticii moderne, constituie o sursă de informații pentru lexicografia bilingvă, și pentru semantica contrastivă româno-spaniolă.

SIGLE

DSL = Bidu-Vrănceanu, Angela, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, București, 2001, Nemira.

DRS₁ = Calciu, Alexandru, Constantin Duhăneanu, Dan Munteanu, 1979, *Dicționar român-spaniol*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.

DRS₂ = Calciu, Alexandru, Zaira Samharadze, 2009, *Dicționar român-spaniol*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.

BIBLIOGRAFIE

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2000, „Dicționarele bilingve din perspectiva metalexicografiei”, *Limba și literatură*, vol. I-II, p. 11–17.

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.

Bidu-Vrănceanu, Angela (ed.), 2010, *Terminologie și terminologii*, București, Editura Universității din București.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Narcisa Forăscu, 2005, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Editura Humanitas Educațional.

Corbin, Pierre, 1989, „Lire les dictionnaires. Pour la constitution en champs de recherche de la lecture critique des textes lexicographiques français contemporains”, *Le français dans le monde*, nr. *Léxiques*, p. 31–41.

Coșeriu, Eugen, 2000, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura Arc.

Forăscu, Narcisa, 2007, *Sinonimia: teorie și practică*, București, Editura Universității din București.

Lozinski, Carmen, 2006, „Problemele sensului în dicționarele bilingve româno-spaniole”, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Limba română. Aspecte sincronice și diacronice*, București, Editura Universității din București, p. 297–306.

Lozinski, Carmen, 2008, „Problemele polisemiei în limbile română și spaniolă. Sensuri noi în dicționarele bilingve”, în Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *Limba română. Dinamica limbii*,

- dinamica interpretării. Actele celui de al 7-lea Colocviu al Catedrei de limba romana (București, 7-8 decembrie 2007)*, București, Editura Universității din București, p. 629–632.
- Lozinski, Carmen, 2009, „Terminologiile în dicționarele bilingve româno-spaniole”, în Rodica Zafiu, Gabriela Stoica, Mihaela N. Constantinescu (eds), *Limba română. Teme actuale. Actele celui de al 8-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 5-6 decembrie 2008)*, București, Editura Universității din București, p. 549–554.
- Lozinski, Carmen, 2010a, „Sinonimie și echivalență interlingvistică în dicționarele bilingve româno-spaniole”, în Rodica Zafiu, Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae (eds), *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze. Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 4-5 decembrie 2009)*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 257–263.
- Lozinski, Carmen, 2010b, „Termenii specializați în dicționarele bilingve (româno-spaniole)”, în Angela Bidu-Vrâncănu (ed.) 2010, p. 273–288.
- Lozinski, Carmen, 2011, „Noul Dicționar român-spaniol. Aspecte macro- și micro-structurale”, în Rodica Zafiu, Camelia Ușurelu, Helga Bogdan Oprea (eds), *Limba română: Ipostaze ale variației lingvistice. Actele celui de al 10-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 3-4 decembrie 2010)*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 275–283.
- Lozinski, Carmen, 2012, „Cuvinte și sensuri recente în Noul Dicționar român-spaniol”, în Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu (eds), *Limba română: Direcții actuale în cercetarea lingvistică. Actele celui de al 11-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 9-10 decembrie 2011)*, vol. II, București, Editura Universității din București, p. 127–132.
- Lozinski, Carmen, 2013, „Frazeologia româno-spaniolă. Problemele echivalării și traducerii”, în Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu, Carmen Mîrzea Vasile, Raluca Brăescu (eds), *Limba română: variație sincronică, variație diacronică. Actele celui de al 12-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 14-15 decembrie 2012)*, vol. I, București, Editura Universității din București, p. 189–196.

SEMANTIC STRUCTURES IN THE ROMANIAN-SPANISH DICTIONARIES

(Abstract)

The present work is a short study of metalexigraphy that aims to analyse, from the semantic and lexical points of view, the way in which some of the Romanian lexical structures are reflected and translated in a well known Romanian-Spanish dictionary (*Dicționar român-spaniol – DRS₂*).